

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยสู่ความอยู่ดีมีสุข พร้อมทั้งยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพและยั่งยืน ควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนจากการดำเนินการ “โดยราชการเพื่อประชาชน” เป็นการมี “ประชาชนเข้าร่วม” ให้คนเป็นผู้ตัดสินใจหรือกำหนดทิศทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับความเสี่ยงบนฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ ความเพียร และคุณธรรม และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ยังคงน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุล การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขในสังคมและการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : ข)

หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทั้งด้านการวางแผน การจัดทำนโยบาย และนำไปปฏิบัติ ธุรกิจเอกชนได้มีการน้อมนำและประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวาง ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ เริ่มมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งกำไรระยะยาวมากกว่าในระยะสั้น และให้ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการดำเนินธุรกิจ ได้ส่งผลต่อการวางแผนและการลงทุน การผลิต การบริหารกำลังคน การตลาด และการบริหารความเสี่ยงในทุกด้าน รวมทั้งมีความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างฐานการผลิตที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ โดยเฉพาะภาคเกษตร และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดสร้างคุณค่าที่ผลประโยชน์ตกอยู่กับประชาชนในพื้นที่ เช่น การผลิต และการส่งออกสินค้าเครื่องใช้ในบ้าน สบู่ ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร รายได้จึงกระจายสู่ชุมชน สินค้าส่งออกเริ่มมีฐานที่

กระจายประเภทผลิตภัณฑ์หลากหลายมากขึ้นเช่นเดียวกับการกระจายตลาดส่งออกไปสู่ตลาดใหม่ๆ เพื่อลดความเสี่ยง

สำหรับภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน มีจำนวนไม่น้อยเป็นองค์กรตัวอย่างที่มีการบริหารธุรกิจบนฐานการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง ในลักษณะเครือข่ายหรือคลัสเตอร์มีการศึกษาศักยภาพของทุนและวัตถุดิบในชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการใช้เงินทุนและขยายกิจการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของตน มีกระบวนการผลิตที่ประหยัด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม วิจัยและพัฒนาสินค้ามุ่งคุณภาพและมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา สร้างสินค้าที่มีเอกลักษณ์มีการตลาดที่ขยายฐานจากตลาดภายในประเทศสู่ต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้ประกอบการมีแนวโน้มดำเนินการเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น ทั้งที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด สหกรณ์ และมูลนิธิ มีการแบ่งผลกำไรคืนสู่สมาชิกและชุมชนอย่างเป็นธรรม เน้นความซื่อสัตย์ และการแบ่งปัน รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ และส่งผลให้สังคมโดยรวมดีขึ้น เช่น การกระจายรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นต้น เป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมที่เป็นธรรม สร้างสมดุลระหว่างผลกำไร สวัสดิการของประชาชน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : ง)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ยังคงมีแนวคิดยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกๆ ระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุดิบกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมือง เตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอ พร้อมกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : ฉ) ซึ่งช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 นี้ ประเทศไทยจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงระดับโลก จากข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ และการเข้าสู่การรวมกลุ่มเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community) ในปี 2558 รวมทั้งกฎกติกาใหม่ ได้แก่ กฎระเบียบด้านการค้า และการลงทุนที่เน้นความโปร่งใส มีการนำเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาโลกร้อนมาติดกันการค้าเพิ่มขึ้น ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของไทยพึ่งพา ทั้งการส่งออก การลงทุน และการ

นำเข้าพลังงานจากต่างประเทศอย่างมาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจยังขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตดั้งเดิม และแรงงานราคาถูกที่ผลิตภาพการผลิตต่ำ ประชาชนระดับฐานรากส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรมีรายได้น้อย ยากจน และมีปัญหาหนี้สิน โดยมีเป้าหมายการพัฒนาหลัก คือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศให้มีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40.0 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 22) การเพิ่มสัดส่วนดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนเป็นหน่วยธุรกิจขนาดเล็กที่มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมาย และสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ของสังคมเป็นอย่างดี แต่วิสาหกิจชุมชนยังมีความสามารถและความเข้มแข็งน้อยกว่าธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดกลาง ในการคาดการณ์เหตุการณ์และประเมินปัจจัยความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อม ตัดสินใจป้องกันและแก้ไขได้ทันที่

ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติจดทะเบียนจัดตั้งแล้วตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2557 จำนวน 72,700 แห่ง มีสมาชิก 1,266,678 ราย และมีเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จำนวน 305 แห่ง สมาชิก 5,223 ราย ส่วนใหญ่ประกอบกิจการด้านการผลิตสินค้า (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557ก) การดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาครัฐทั้งด้านระบบกลไกและงบประมาณจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับปฐมภูมิ มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนในระดับที่สูงขึ้น ตามความพร้อมและความต้องการของวิสาหกิจชุมชน โดยมีแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ดี อย่างเป็นระบบและมีเอกภาพ นำไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาการแข่งขันทางการค้าในอนาคต จากการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2557 จำนวน 50,604 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 69.60 อยู่ในระดับดี 16,282 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.18 ระดับปานกลาง 25,916 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 69.60 และต้องปรับปรุง 8,408 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.62 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557ข) อย่างไรก็ตามการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนยังมีอุปสรรคและข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาด้านการบริหารจัดการเพื่อช่วยให้วิสาหกิจของตนดำรงอยู่และสามารถแข่งขันในตลาดที่มีการเปิดกว้างมากขึ้น การเข้าถึงการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีและการช่วยเหลือจากรัฐบาล ข้อจำกัดเรื่องเงินทุนและบริการสินเชื่อและปัญหาที่เกิดจากอุปสรรคระเบียบกฎหมายที่ทำให้

เสียเปรียบธุรกิจขนาดใหญ่ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2551 : 161-165) จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถพัฒนาเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งได้ และจากการประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชนที่มียอดขายตั้งแต่ 250,000 บาทต่อปีขึ้นไป พบว่า ปัญหาการจัดการวิสาหกิจชุมชนเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านการบริหารการเงิน ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการบริหารสมาชิก ความขัดแย้งระหว่างชุมชนที่เกิดขึ้น เนื่องจากการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าคล้ายคลึงกัน และปัญหาการพัฒนาทักษะความสามารถของบุคลากรเฉพาะทางเงินฝ่ายการเงิน การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้น ส่วนความต้องการของวิสาหกิจชุมชนทั่วไป ได้แก่ การปรับปรุงเทคนิคการผลิต การพัฒนาคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ การช่วยเหลือ หรือกู้ยืมเงินเพื่อนำมาซื้อเครื่องมือเครื่องจักรที่เหมาะสม การปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมกับการแปรรูปสินค้าอาหาร การหาตลาดเพิ่มขึ้น และการพัฒนาผู้นำกลุ่ม (อภิชัย พันธเสน , สมชาย สุขสิริเสรีกุล กาญจณี กังวานพร และปัทมา ชูชูติ, 2545 : 47-49) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จะมีผลกระทบกับการวิสาหกิจชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

ต่อมา สุขสรรค์ กันตะบุตร (2553 : 81-83) ได้ทำการรวบรวมและสังเคราะห์แนวทาง ในการดำเนินธุรกิจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากองค์กรทั้งในและต่างประเทศจากอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน สรุปแนวทางการดำเนินธุรกิจ 10 ประการ แห่งองค์การธุรกิจแบบเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy business practices) ดังนี้

1. มองการณ์ไกลในการบริหารจัดการและตัดสินใจในเชิงนโยบาย ไม่มุ่งหวังกำไรในระยะสั้นแต่คิดถึงผลกระทบในระยะยาว
2. ให้คุณค่าแก่พนักงานอย่างจริงใจและพัฒนาพนักงานอย่างต่อเนื่อง หลีกเลี่ยงการปลดพนักงานออกแม้แต่ในยามทุกข์ทางเศรษฐกิจ เพราะพนักงานคือสินทรัพย์ (ที่พัฒนาได้) ขององค์กร
3. จริงใจและหวังดีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของธุรกิจทั้งหมด (stakeholders) รวมถึงประชากรและสังคมในอนาคต
4. ให้ความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมทั่วทั้งองค์กรไม่ใช่เฉพาะในผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการอย่างเดียว
5. ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ใช้ และ/หรือพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพแต่ราคาไม่สูง โดยเฉพาะเทคโนโลยีแบบไทยๆ หรือพื้นบ้าน

7. ขยายธุรกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อพร้อมทุกด้านเท่านั้น ไม่ได้ขยายธุรกิจอย่างรวดเร็วเพียงเพราะมีความต้องการสำหรับสินค้าหรือบริการในตลาดสูง

8. ลดความเสี่ยงโดยการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตลาดที่หลากหลาย และการลงทุนที่หลากหลาย โดยอยู่บนพื้นฐานของความรู้จริงด้วย

9. แบ่งปัน รวมถึงการแบ่งปันองค์ความรู้ที่มีกับคู่แข่งขั้นเพื่อพัฒนาตลาดและผลประโยชน์ที่ตกแก่ผู้บริโภคและสังคม

10. สร้างวัฒนธรรมแห่งองค์กรที่มีจริยธรรม ความอดทนและความขยันหมั่นเพียรเป็นค่านิยมพื้นฐาน

นอกจากนี้ ฌดา จันทรสม (2555 : 24-25) สรุปอุปสรรคของการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรธุรกิจ ดังนี้

1. การขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยนึกว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเกษตรกรรม เป็นเรื่องของคนชนบท และเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับคนเมือง

2. การศึกษาทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มธุรกิจยังมีการดำเนินการอย่างผิวเผินแล้วด่วนตีความไปตามกรอบคิดและประสบการณ์ของตนเอง เช่น การตีความว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเพียงแค่การประหยัด ไม่เป็นหนี้ หรือเศรษฐกิจพอเพียง คือ การที่อยู่อย่างสันโดยไม่ยุ่งกับใคร หรือเหมาะกับเกษตรกรรมกว่านักธุรกิจ เป็นต้น

3. ธุรกิจส่วนใหญ่ที่ยังไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง และยังไม่เปิดรับ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงเกินไป และยังไม่ต้องเผชิญวิกฤตการณ์จนทำให้ต้องมองหาทางเลือกในการบริหารใหม่ที่สร้างความยั่งยืนให้แก่องค์กรได้

4. การขาดทฤษฎีที่ได้รับการพิสูจน์และทดสอบยืนยันผลของการประยุกต์อย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปปฏิบัติซ้ำได้สำเร็จ รวมถึงการขาดเครื่องมือในการวัดผลการดำเนินงานที่สะท้อนการผลสำเร็จจากการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด “ธุรกิจยั่งยืน” ที่เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการนำปรัชญาและแนวคิดมาสู่การปฏิบัติ และโดยเฉพาะการที่จะต้องนำไปใช้กับชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จะต้องมีการนำแนวความคิดที่เป็นเรื่องใกล้ตัวของเขาเหล่านั้นมาชี้ให้เห็นถึงโอกาสที่จะได้รับผลกระทบ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคปัจจุบัน แนวคิดดังกล่าวจึงควรแสดงออกมาในรูปของการบริหารความเสี่ยง ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถมองเห็นความเสี่ยงได้ไม่ยากนัก และเมื่อน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มาเป็นปรัชญาชี้แนวทางแล้ว องค์ความรู้ทั้งหลายจึงต้องผ่านงานวิจัยพื้นฐาน ซึ่งก็ถือการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งไปที่ทุกคนในชุมชน ชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในฐานะที่เป็นองค์การ และสิ่งแวดล้อมโดยรวมของชุมชนนั้นๆ ด้วย

ทั้งนี้หากจะเปรียบเทียบองค์การกับชีวิตของมนุษย์ การที่ผู้สูงอายุหลายคนให้ความสำคัญต่อการตรวจสุขภาพประจำปีย่อมไม่แตกต่างกับการที่องค์การจะต้องมีการประเมินความเสี่ยง (risk assessment) และบริหารความเสี่ยง (risk management) เพราะดัชนีที่ใช้สำหรับบอกสุขภาพของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความดันโลหิต ความเข้มข้นของเลือด ปริมาณน้ำตาลในกระแสเลือด หรือปริมาณกรดยูริก เป็นตัวบ่งชี้ความเสี่ยงที่อาจเกิดโรคได้เช่น ความดันสูง เบาหวาน เป็นต้น ในแง่องค์การเช่นกัน ตัวบ่งชี้ความเสี่ยงต้องใช้มาตรฐานที่ยอมรับได้ และโดยเฉพาะมีการพิสูจน์ทั้งในทางวิทยาศาสตร์ (applied science) และสังคมศาสตร์ (social science) ที่สามารถจะชี้ชัดได้ว่าองค์การกำลังจะต้องเผชิญกับสิ่งใดในอนาคต ซึ่งปัจจุบันแนวทางที่ยอมรับกันทั่วโลก ก็คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ที่เป็นเสมือนหลักคิด ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติในทุกระดับ ทั้งด้านการพัฒนาและบริหารเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นคำตอบที่องค์การทั้งหลายทั้งภาครัฐและเอกชนควรจะต้องตรวจสุขภาพองค์การด้วยการบริหารความเสี่ยงตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาทางชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งที่จะต้องเร่งสร้างเสริมและพัฒนาเพื่อเป็นศักยภาพที่สำคัญขององค์การในประเทศไทยที่จะแข่งขันในอาเซียนและทั่วโลกต่อไป

การเตรียมการสร้างระบบภูมิคุ้มกันด้วยการเรียนรู้ตนเองร่วมกันของสมาชิกชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตระหนักเข้าใจปัจจัยความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชนอย่างถูกต้อง แม่นยำ สามารถจัดระดับความสำคัญของความเสี่ยงได้ จะทำให้วิสาหกิจชุมชนและผู้ผลิตสินค้า OTOP สามารถเตรียมความพร้อมในการรับมือความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านคู่แข่ง ลูกค้า แหล่งเงินทุน และสภาพแวดล้อม สามารถยืดหยุ่นต่อการดำเนินงานได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ในเรื่องของการบริหารความเสี่ยงนี้ ทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ องค์การธุรกิจขนาดใหญ่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้การประเมินปัจจัยความเสี่ยงเป็นจุดเริ่มต้น นำไปสู่การกำหนดแนวทางป้องกันความเสี่ยง โดยการใช้การประเมินความเสี่ยงเป็นหัวใจสำคัญในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้องค์การสามารถแก้ไขปัญหาและเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งในปัจจุบันมีบริษัทหลายแห่งได้มีการประเมินและบริหารความเสี่ยงโดยน้อมนำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) และสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์การธุรกิจขนาดเล็ก สามารถเรียนรู้และประยุกต์นำไปพัฒนาได้

องค์ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการพัฒนาไปสู่การสร้างตัวแบบประเมินความเสี่ยงและตัวแบบบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาและขยายผลการนำตัวแบบไปใช้กับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งและการนำตัวแบบไปประยุกต์ใช้สำหรับการผลิตสินค้าโอท็อป รวมถึงมีการสร้างเครื่องมือการบริหารความเสี่ยงสำหรับวิสาหกิจชุมชนที่เป็นรูปธรรม สมเหตุสมผล จะนำไปสู่แนวทางที่จะลดหรือควบคุมความเสี่ยงของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนได้ ทั้งนี้การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ดังกล่าวจึงควรเป็นการศึกษาวิจัยร่วมกันในรูปของชุดโครงการวิจัยและการวิจัยโครงการย่อยเพื่อสนับสนุนแนวความคิดและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้

ดังนั้น เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมจึงควรมีการศึกษาการบริหารความเสี่ยงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นงานวิจัยซึ่งเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานปฏิบัติได้จริง และเป็นหนึ่งในแผนที่เดินทางเศรษฐกิจพอเพียง (road map) ที่เป็นทั้งกลไกและเครื่องมือที่ร่วมในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาประเทศจากชุมชนสู่ระดับมหภาคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างผลงานวิจัยในโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นชุดโครงการวิจัย มีขอบเขตตามโครงการวิจัยย่อยที่ทำการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นสร้างงานโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาเติบโตของวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1) ข้อมูลผลการวิเคราะห์ภาพรวมและแต่ละโครงการของโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ได้แก่ โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างเสริมศักยภาพการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ด้วยตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสมุทรปราการ และโครงการวิจัยเรื่องการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรองรับการเข้าสู่ AEC ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี

1.2) ข้อมูลผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ 3 โครงการวิจัยย่อย

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาเติบโตอย่างยั่งยืน

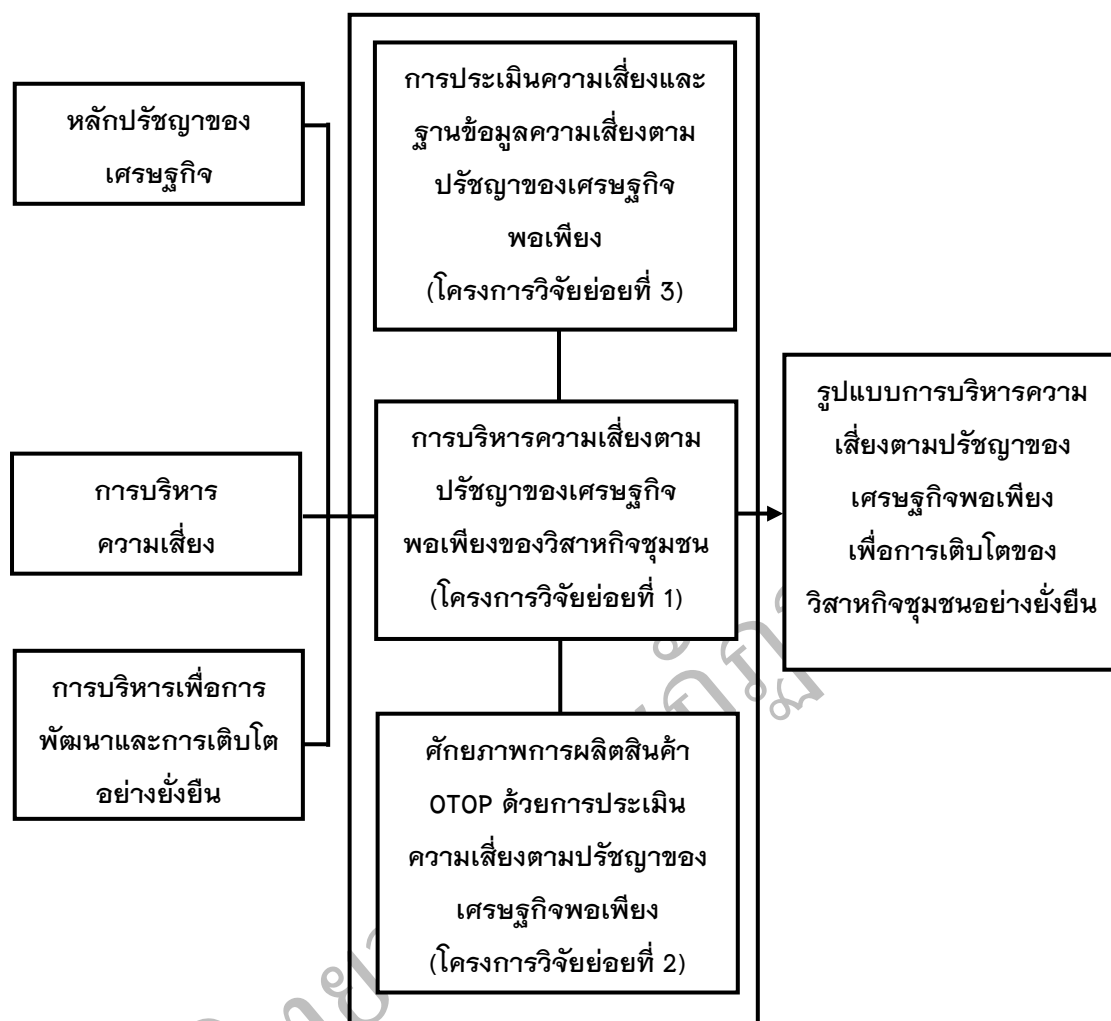
2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษาการประเมินความเสี่ยงและการบริหารความเสี่ยงของวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร และผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิต OTOP ในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ตามโครงการวิจัยย่อยที่ทำการศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดสมุทรปราการ

4. ขอบเขตด้านเวลาจะทำการศึกษาดังแต่พฤศจิกายน 2558 จนถึงเมษายน 2560

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ได้นำกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดหลักของงานวิจัยบูรณาการกับแนวคิดและหลักการของการบริหารความเสี่ยง ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มอก.31000-2555 (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2555) งานวิจัยการพัฒนาตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการความเสี่ยงทางธุรกิจและบริบทของวิสาหกิจชุมชน (วรรัตน์ เขียวโพธิ์, 2558) งานวิจัยการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร (วรรัตน์ เขียวโพธิ์ และสมหมาย คำประชม, 2560) งานวิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ด้วยตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ (นพวรรณ วิเศษสินธุ์, 2560) และงานวิจัยการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนรองรับการเข้าสู่ AEC ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี (ประภาพิทย อินทรชัย, พรทิพย์ มโนดำรงสัตย์ และแอนนา พายุพัฑ, 2560) ในการสร้างรูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตของวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. ความเสี่ยง : โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาด ความเสียหาย การรั่วไหลความสูญเปล่าหรือเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลกระทบหรือทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านกลยุทธ์การปฏิบัติงาน การผลิต การเงิน การตลาด และการบริหารด้านอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นผลกระทบทางบวกด้วยก็ได้ โดยการวัดระดับของผลกระทบที่ได้รับและโอกาสที่จะเกิดของเหตุการณ์

2. การบริหารความเสี่ยง : การประเมินความเสี่ยงโดยการเลือกทางเลือก (กลยุทธ์) เพื่อการเปลี่ยนแปลงความเสี่ยง การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และจัดการควบคุมการดำเนินการดังกล่าว (ประสิทธิผล) นำไปสู่การจัดการที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงดีขึ้นในวงจรการบริหารวิสาหกิจชุมชนต่อไป

3. การบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน และความรอบรู้คู่คุณธรรม เป็นกรอบในการบริหารจัดการความเสี่ยงของวิสาหกิจชุมชนให้ลดลงหรือน้อยที่สุด

4. การบริหารความเสี่ยงเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน : การบริหารให้เกิดความสมดุลในทุกมิติ ได้แก่ การสร้างผลกำไร การตอบสนองเป้าหมายทางสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี นำสู่การบูรณาการเข้าสู่กระบวนการบริหารความเสี่ยงของวิสาหกิจชุมชน

5. การบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน : การนำหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบในการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีการบริหารให้เกิดความสมดุล ทั้งการเติบโตของกิจการ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม

6. รูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวิสาหกิจชุมชนเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน : กระบวนการบริหารความเสี่ยงที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการแนวคิด การบริหารความเสี่ยงเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน โดยสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. คณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนและผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิต OTOP สามารถนำรูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจขนาดย่อมในชุมชน ได้ทุกเวลาและสถานที่อย่างมีความเข้าใจและสร้างสรรค์

2. หน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำรูปแบบการบริหารความเสี่ยงฯ ไปถ่ายทอดเพื่อนำไปสู่การร่วมกันสร้างคน ชุมชน วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดย่อมในชุมชน ได้ทำงานตามหลักบริหารความเสี่ยงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นการสร้างการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. ทางด้านวิชาการ มีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง รวมทั้งมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารทางวิชาการที่เหมาะสม และนักวิจัยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อขยายขอบเขตไปสู่เรื่องอื่นๆ ซึ่งปรัชญาดังกล่าวได้รับการรับรองว่าสามารถนำไปใช้ได้ในทุกรูปแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี